

BO‘LAJAK O‘QITUVCHILARDA KASBIY KO‘NIKMALARNI RIVOJLANTIRISHDA “SOFT SKILLS” AHAMIYATI

Djurayeva Lola Rustamovna

BuxDPI “Pedagogika” kafedrası o‘qituvchisi ,
tayanch doktoranti (PhD)

lolarustamovna8080@gmail.com

Annotatsiya

Mazkur maqolada bo‘lajak o‘qituvchilarda kasbiy ko‘nikmani shakllantirish hamda rivojlantirishga mo‘ljallangan “malakalar yig‘indisi”, ya’ni “soft skills” (“yumshoq ko‘nikmalar”) haqida so‘z yuritiladi. Shuningdek, zamonaviy o‘qituvchi modelini to‘liq qamrab oladigan “mahoratlar yig‘indisi” tanqidiy fikrlash, hamkorlikda ishlash, kreativlik va kommunikativlik kabi qobiliyatlar atroflicha yoritilib beriladi.

Tayanch iboralar: *Bo‘lajak o‘qituvchi, kasbiy ko‘nikma, “soft skills”, tanqidiy fikrlash, “malakalar yig‘indisi”.*

THE IMPORTANCE OF “SOFT SKILLS” FOR FUTURE TEACHERS IN THE DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL SKILLS

Abstract: This article talks about a “set of skills” intended for the formation and development of professional skills of future teachers, i.e. "soft skills". Additionally, the “skill set” that fully embraces the modern teacher model covers skills such as critical thinking, collaboration, creativity, and communication.

Keywords: *Future teacher, professional skills, “soft skills”, critical thinking, “skills set”.*

Hozirgi zamon axborot jarayonlarining globallasuvi va raqamlashuvi butun pedagogik paradigmani o‘zgartirishga qaratilgan jahon ta’lim tizimlarini jiddiy isloh qilishni taqozo etmoqda. Ushbu tizimlarning tahlili shuni ko‘rsatdiki, o‘quv dasturlarini takomillashtirish har doim ham ta’lim va tarbiya jarayoni sifat va samaradorligini amaliy oshirishga, real amaliy faoliyat talablaridan ajralgan o‘quv jarayoniga rasmiy yondashuv bo‘lajak o‘qituvchining kasbiy malakasini rivojlantirishga yordam yordam bermaydi. Metodist olim I.Lipatnikova ta’kidlaganidek, “Zamonaviy maktab pedagogika oliy o‘quv yurtlaridan faqat o‘z fanini yaxshi biladigan, yangilikka intiluvchan o‘qituvchini kutmaydi” [2,65b.], endilikda o‘qitish texnologiyalari va ta’lim oluvchilarda yangi turmush sharoitlariga moslashish qobiliyatini rivojlantirishga qodir bo‘lgan o‘qituvchi, ya’ni muammolarni tanqidiy baholash va hal qilish yo‘llarini topish, vaziyatni tahlil qilish, o‘z faoliyatini yetarli darajada o‘zgartirish, aloqa vositalarini o‘zlashtirish, ma’lumot olish va undan foydalanish, oqilona tanlov qila olish kabi qobiliyatlarni o‘zida mujassamlashtirgan, bir so‘z bilan ta’riflaganda, “soft skills” egalari zamonaviy maktab talablariga javob beradi.

“Soft skills” tushunchasining mazmun va mohiyatini anglash maqsadida Wikipedia ensiklopediyasiga murojaat qildik. Unga ko‘ra, “Soft skills” (“Yumshoq ko‘nikmalar”), shuningdek, kuch qobiliyatlari , umumiy ko‘nikmalar , muhim

ko'nikmalar yoki asosiy ko'nikmalar sifatida ham tanilgan, odatda barcha kasblar uchun qo'llaniladigan psixo-sotsial qobiliyatlardir. Bularga: tanqidiy fikrlash, muammolarni hal qilish, omma oldida nutq so'zlash, professional yozish, jamoada ishlash, raqamli savodxonlik, yetakchilik, professional munosabat, ish odob-axloqi, martaba boshqaruvi va madaniyatlararo ravonlik kiradi. Bu individual kasblarga xos bo'lgan qattiq ko'nikmalardan farq qiladi.

“Yumshoq ko'nikmalar” atamasi 1960-yillarning oxirida AQSh armiyasi tomonidan yaratilgan. Bu mashinadan foydalanishni talab qilmaydigan har qanday mahoratni bildirib, harbiylar ushbu toifaga ko'plab muhim tadbirlarni kiritilgan bo'lsalarda, aslida hali kataloglanmagan yoki to'liq o'rganilmagan harbiy uchun urushlarda g'alaba qozonishda, guruhlariga rahbarlik qilishda, askarlarni rag'batlantirishda zarur bo'lgan ijtimoiy ko'nikmalarni yig'indisi tushunilgan.

Jahonning yetakchi ta'lim muassasasalari qatorida bo'lgan Garvard va Stenford universitetlari tomonidan olib borilgan tadqiqotlarga ko'ra, karyera borasida erishiladigan muvaffaqiyatlarning atigi 15% “hard skills” va 85% “soft skills” hisobiga to'g'ri keladi. Shunga asoslanib, bo'lajak o'qituvchilarni kelgusi professional faoliyatlarida yetuk mutaxassis bo'lib yetishishlari uchun ushbu “yumshoq ko'nikmalarni” egallashlari muhim ahamiyatga ega ekanligi namoyon bo'ladi.

21-asrda yumshoq ko'nikmalar xalqaro mehnat bozorida asosiy va ustuvor xususiyat bo'lib, ishga joylashish va hayotda muvaffaqiyatga erishish uchun zaruriy shartdir. Nobel mukofoti sovrindori iqtisodchi Jeyms Xekmanning ta'kidlashicha, “yumshoq ko'nikmalar hayotdagi muvaffaqiyatni bashorat qiladi, ular tasodifiy muvaffaqiyatga erishadi va yumshoq ko'nikmalarni kuchaytiruvchi dasturlar samarali davlat siyosati portfelida muhim o'rin egallaydi”[2]. Jahonning yirik kompaniyalari ish beruvchilarining mavzuga bergan ahamiyati shundan dalolat beradiki, bugungi kunda yumshoq ko'nikmalar yangi ishchini yollashda GPA (bir vaqtlar qaror qabul qilishda eng muhim omil hisoblangan) kabi muhim ahamiyatga ega. Shu sababli, yumshoq ko'nikmalarni o'rgatish zarurati butun dunyo bo'ylab o'qituvchilar va ish beruvchilar uchun asosiy tashvishga aylandi.

“Yumshoq ko'nikmalarni rivojlantirish qattiq ko'nikmalarni rivojlantirishga qaraganda ancha qiyin, chunki u boshqalar bilan doimiy ravishda faol muloqot qilishni va xulq-atvorga oid fikr-mulohazalarni qabul qilishga tayyor bo'lishni talab qiladi”. Qattiq ko'nikmalarni kitobdan yoki individual treningdan o'rganish mumkin bo'lsa-da, yumshoq ko'nikmalar o'zlashtirilishi uchun atrof-muhit va boshqa odamlarning ishtirokini talab qiladi. Shu tufayli, yumshoq ko'nikmalarni o'rganish birgina shaxsga bog'liq emas, chunki unga oldindan aytib bo'lmaydigan turli omillar, to'siq va qiyinchiliklar ta'sir qiladi.

Tadqiqotlarga ko'ra, XXI asr o'qituvchisining asosiy kasbiy rivojlanish ko'nikmalariga quyidagilar kiradi:

1. Tanqidiy fikrlash

Tanqidiy fikrlash qobiliyatlari - mantiqiy fikrlash, ma'lumotlarni tahlil qilish va dalillarga asoslangan qarorlar qabul qilish qobiliyati. Ushbu qobiliyat o'qituvchiga asosli qarorlar qabul qilish va o'quvchilarning manfaatlarini birinchi o'ringa qo'yish va ta'lim maqsadlari va standartlariga moslashish imkonini berib, shaxsiy qarashlarni o'rganishga va o'quvchilarning faolligini oshirish uchun kuchli va zaif jihatlar ustida

ishlashga yordam beradi.

2. Muloqot

Muloqot qobiliyatlari shaxsiy fikrlarini aniq ifoda etish va faol tinglash qobiliyatini o‘z ichiga oladi. U og‘zaki va og‘zaki bo‘lmagan muloqotni o‘z ichiga oladi: nutq, yozish va tana tili (imo-ishora, mimika, ko‘z va tana harakatlari).

3. Yetakchilik

Ta’lim departamentining ta’kidlashicha, o‘zini yetakchi sifatida ko‘rsatgan o‘qituvchilar uzoq kasbiy faoliyatda qolishadi va o‘z talabalariga ko‘proq ta’sir o‘tkaza olishadi, bu qobiliyat ayniqsa o‘quv jarayonini faol tashkil etish va boshqarishda namoyon bo‘ladi.

4. Ijodiy fikrlash

Ijodiy fikrlash - bu yangi g‘oyalarni ishlab chiqish va ta’limni yanada qiziqarli va samarali qilish uchun innovatsion o‘qitish usullaridan foydalanish demakdir.

5. Nizolarni hal qilish malakalari

Sinfdagi kelishmovchiliklar va mojarolarni boshqarish ijobiy ta’lim muhitini saqlab qolish uchun juda muhimdir. Ushbu ijobiy ta’lim muhitini saqlab qolish uchun o‘qituvchiga ushbu malakani egallash juda muhim hisoblanadi.

6. Mas’uliyat va fidokorlik

Mas’uliyat va fidokorlik an’anaviy va zamonaviy o‘qitish qobiliyatidir. O‘qituvchi sifatida o‘z kasbiga sodiq bo‘lish - bu burchdan tashqariga chiqish va o‘z kasbi bilan to‘liq shug‘ullanish demakdir. Shu bilan birga, doimiy kasbiy rivojlanish imkoniyatlaridan foydalanish, seminarlar va konferentsiyalarda qatnashish va o‘qituvchilik mahoratini oshirish yo‘llarini va o‘quvchilarning muvaffaqiyati va farovonligi uchun doimiy ravishda izlanishni anglatadi.

7. Raqamli savodxonlik

Zamonaviy ta’lim o‘quv jarayonida raqamli texnologiyalardan foydalanishni talab qiladi, shu bois bu o‘qituvchilar uchun kasbiy rivojlanishning asosiy malakasiga aylanmoqda. Texnik jihozlarni qo‘llash uchun bilim va ko‘nikmalarni rivojlantirish va texnologiyani ta’lim va maktab boshqaruvida qanday qo‘llashni tushunish kerak bo‘ladi.

Bugungi kunda raqamli texnologiya ta’limda muhim rol o‘ynaydi va o‘qitish va o‘rganish tajribasini yaxshilash uchun cheksiz imkoniyatlarni taklif etadi. Ta’lim oluvchilar shaxsiylashtirilgan, interfaol va masofaviy ta’lim uchun foydalanishlari mumkin bo‘lgan katta hajmdagi ma’lumotlardan foydalanishlari uchun xizmat qiladi.

Xulosa o‘nida ta’kidlash joizki, bo‘lajak o‘qituvchilarda tanqidiy va ijodiy fikrlashni, muloqot va yetakchilik qobiliyatlarini, kasbiy mas’uliyat va fidokorlikni, muammo va nizolarni hal qilish bilan birgalikda raqamli savodxonlik kabi birlamchi “yumshoq malakalar”ni shakllantirish, ushbu “malakalar yig‘indisi”ni amaliyotda, o‘quv jarayonida rivojlantirib borish zamonaviy maktablar uchun yuqori malakali mutaxassislarni yetishtirib berishda katta rol o‘ynaydi. Zero, yetuk pedagogik bilim, ko‘nikma va malakalar barobarida butunjahon e’tirof etgan “soft skills”ni mukammal egallagan uchinchi rennisans quruvchilari, bo‘lajak o‘qituvchilar zimmasida Yangi O‘zbekiston kelajagi, o‘sib kelayotgan yosh avlodning ta’lim va tarbiyasidek mashaqqatli, ammo sharaflil vazifa turibdi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Heckman, James J. and Kautz, Tim, Hard Evidence on Soft Skills. IZA Discussion Paper No. 6580, Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2080324> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2080324>
2. Липатникова И.Г. Деятельностное модульное обучение студентов педагогических вузов в условиях рефлексивной деятельности // Вестник Томского госпед.университета. – 2006. – Вып. 3(54). – С.65-69.
3. https://en.wikipedia.org/wiki/Soft_skills
4. <https://www.indeed.com/career-advice>